

הכתוב לחיים

ממאמריו של הגאון רבי חיים יוסף אקרמן שליט"א

תנו ללה' לנצח

י"ב עינות - ושבעים תמרים

מבט מדהים על הפרשה והתקופה

הכתוב להימים

ממאמריו של הגאון רבי חיים יוסף אקרמן שליט"א

י"ב עינות - ושבעים תמרים | מבט מדהים על הפרשה והתקופה

ובשחרית אמרו שירה שהוא יום שביעי של פסח, ולכן אנו קוראים את השירה בשביעי של פסח [כ"א בניסן]. (יד ה' ברש"י)

ומשה הסייען בעל כרחם לפי שהיו טרודים בביות הים שהיתה גדולה מבינת מצרים וילכו שלשת ימים במדבר ויבאו מרתה [לפי המשוער היינו כ"ד ניסן], ולפי דעת האבן עזרא (טו כז) ישבו במרה רק יום אחד, ואם כן ביאתם אילימה היתה בסביבות כ"ה ניסן ויחנו שם עד לנסיעתם מאילים (טו א) בחמשה עשר יום לחדש השני הוא חדש אייר שבו ביום כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן (רש"י שם). ונמצא אתה אומר שהתעכבותם באילים היתה במשך עשרים יום. (אבע"ז טו כז).

ובנוה מדבר זה זכו להתפרנס בכבוד משויורי הבצק שהוציאו ממצרים, לרוות נפשם ממי העינות המפכים איש לשבטו, ולארות וללקוט משבעים התמרים שבצלם אוו הזקנים למושב להם לשבח לטוב והמיטיב עמם בארץ ציה, וכל זה במשך עשרים יום.

חוויה זו נחקקת לנצח והשכיל הרעיא מהימנא לחזור ולפורטה בין מ"ב המסעות של ה"ויסעו ויחנו" כי היא היתה אבן הראשה לחזק אמונתם והמשך דרכם במדבר, שהרי נתגלה להם - לפי ר' אליעזר המודעי - כי כל הליכותיהם קצובות ועומדות מאז שברא הקב"ה את עולמו, וכבר אז גזר אומר שכאשר יבאו בניו בעוד אלפי שנים למקום זה ימתינו להם י"ב עינות המים, ויזכו לחסות בצל שבעים התמרים שנטעו מאז בריאת העולם דוקא במקום זה להמתין לבואם.

ג.

רבי זירא אשכח לרב יהודה שהו קאי אפיתחא דבי חמוה, וחזייה דהוי בדיחא דעתייה ואי הוי בעי מיניה כל חללי עלמא - פירוש דברים הנעשים בכל חלל העולם (רש"י) - הוי אמר ליה.

אמר ליה מאי טעמא העזים השחורות מהלכות בראש העדר, ורק אחריהן מגיעות הכבשים הלבנות, ואמר ליה כבריתו של עולם וברישא חשוכא והדר נהורא - ויהי ערב והדר ויהי בקר (שבת עז:).

קבע הבורא בחכמתו כי רבה מאז היום אחד שהיה יחיד בעולמו שהלך ונהוג הבריאה הוא באופן שהערב והחשך האופפים את העולם הם המהלך הנכון לקראת הפצעת אור השחר ומהחשך שעל פני תהם יצוץ ויבקע במאמרותיו עולם משוכלל ומתוקן שהוא יחדשוהו בטובו בכל יום תמיד ואנו נוודה לו בברכת יוצא המאורות. ולמי שלא השכיל ללמוד זאת מבריתו של עולם יוכל לצפות בעדרי הצאן העוברים לפניו בסך ולראות את שחור העינים המקדים לצחורות הכבשים.

וכן מודיע לבילי הפסח יצחק לבנו המתברך על ידו שאוריק ארו ומברכך ברוך (כז כט) שהצדיקים תחילתן יסורין וסופן שלוה ולפיכך

בבא משה לכתוב בסוף ארבעים שנות מנהיגותו בחנותו בערבות מואב על ירדן יריחו את כל המסעות שעבר עם צאן מרעיתו כדי להודיע חסדיו של מקום, וכאותו מלך שהוליך את בנו החולה למקום רחוק לרפאותו, ומכיון שהיו חוזרים התחיל אביו למנות את כל המסעות. (במדבר לג, רש"י)

ומנין מ"ב המסעות [שיש שאין מפסיקין בו שהוא מכוון כנגד שם של מ"ב] פורט באופן תמציתי וקצר את ה"ויסעו - ויחנו" ובלי להאריך את אשר ארע להם בכל אותן מקומות, מלבד את מיתתו של אהרן בנשיקה על פי ה' בחדש החמישי בשנת הארבעים באחד לחדש לפי שבמיתתו נסתלקו ענני הכבוד, והכנעני מלך ערד סבור היה שנתנה לו רשות להלחם בהם וכיון שבאה עליהם מלחמה עקב פטירתו והסתלקותו של אהרן.

ומעתה מתחדדת הקושי' על המפורש בפסוק ט': ויסעו ממרה ויבאו אילימה, ובאילים שתיים עשרה עינות מים ושבעים תמרים ויחנו שם. מה ראה משה להוסיף ולציין פרטים אלו, שהרי באותה מדה לא פרט את המתקת המים בהשלכת העץ המר לתוכן בעצת הקב"ה בהיותן במרה.

וזו היא טענת הרמב"ן בפרשתנו פרשת בשלח (טו כ) על ר' אברהם אבן עזרא שספר שבאו למקום מים טובים הפך מרה שמימיה מרים, כי באילים עינות רבות והם מים מתוקים ויפים כי התמרים לא יצליחו בארץ שמימיה מרים, ולכן ציין "ויחנו שם" כי נתעכבו שם בעבור זה יותר ימים משאר המקומות שעברו בהן. וטען הרמב"ן שאם כן למה ציין זאת משה בפורטו את המסעות בפרשת מסעי ששם לא הזכיר קודם את מרות המים שבמרה ולמרות כן הוצרך לציין את שמצאו באילים שתיים עשרה עינות מים ושבעים תמרים ויחנו שם.

ורש"י בבשלח כתב ש"ב עינות המים נזדמנו להם כנגד י"ב השבטים, ושבעים התמרים כנגד שבעים הזקנים. וגם על זה השיג הרמב"ן: ולא ידעתי מהו הזמון הזה אם במעשה הנסים נעשו שם באותה שעה.

ולא נחה דעתו עד שמצא במכילתא את דעתו של ר' אלעזר המודעי [שמסעותיו ומימרותיו מלאות במכילתא בפרשה זו - עיין עליו] שאמר: מיום שברא הקב"ה את עולמו ברא שם שתיים עשרה מבעים כנגד י"ב שבטי ישראל, ושבעים דקלים כנגד שבעים זקנים.

וספר הכתוב זה - כי חנו עליהם כל שבט על מבעו, והזקנים ישבו בצלם לשבח הקל עליהם שהכין להם כן בארץ ציה. [והגדיל את הסקרנות בהודיעו שבמדרשו של ר' נחוניא בן הקנה יש בכתוב הזה פרוש נפלא בעינינו]

ונברר מקחו של צדיק שהרי סדר המאורעות מאז שיצאו צבאות ה' בעצם היום הזה - ט"ו ניסן - מארץ מצרים, ואיקטורין שלח עמהם וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאינם חוזרים למצרים באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, ובחמישי וששי רדפו אחריהם וליל שביעי ירדו לים,

מצעריהם קודמים למברכיהם.

משעברו את הירדן. (סז לה וברש"י)

והמן כזרע גד - עגול כגידא, ועיינו - כעין הבדלח - קריסטל, ומשתנה היה טעמו לנטחנים, לנדוכים ולמבושלים, והיה טעמו כטעם לשד השמן. (במדבר יא ז-ח) לחם אבירים הנבלע באברים. (יזמא עה):

ורועם בדרשתו במשנה תורה מודיעים כי ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת (דברים ח' ג) ועוד שם המאכילך מן במדבר אשר לא ידעון אבתך למען ענתך (ח' טז)

ובארו לנו רב אמי ורב אסי מהו הענוי בידי שמים המוסב ובא באכילת מזון רוחני זה שמלאכי השרת אוכלין אותו (יזמא עה): חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו ואוכל היום ודואג על מחר, וחד אמר כיון שבאכילת המן טעם את כל המינים ולא ראה אותם אלא מן הרי זה כסומין שאוכלים ואין שבעים.

צא ולמד! יכול קהל שלם לזכות ולהיות מאוכלי המן דבר יום ביומו, להתענג ממה שנהנים מלאכי השרת אבל לדאוג את דאגת המחר וכמשל שהמשיל רשב"י לתלמידיו (יזמא עו). שמי מישראל שהיו לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאנו כולנו מתים ברעב.

אכן מוסיף להם משה שגם לענוי זה יש תכלית: למען ענתך ולמען נסתך להיטיבך באחריתך ולמד מזה רבנו יונה (שם) שכאשר יבוא מוסר השם יתברך על האיש אשר הוא זך וישר יהיה לנסיון להגדיל שכרו לעולם הבא.

ד.

ומזה נקיש אנו יושבי ארץ חמדה אשר מאז שמחת תורה גרה בנו בוראנו את הכלב וכפי הנראה נהגנו כאותו בן שהרכיבו אביו על כתפו ויצא לדרך. היה אותו הבן רואה חפץ ואומר אבא טול חפץ זה ותן לי והוא נותן לו, וכן שניה וכן שלישית. פגעו באדם אחד אמר לו אותו הבן ראית את אבא. ואמר לו אביו אינך יודע היכן אני - השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו. (יז ח' - וברש"י)

ומאה ימים חלפו מאז ועדיין לא הוכרע הכלב ונשיכותיו כואבות ביותר בחורי ישראל מכריע וקול דמי אחינו צועק אלינו מעזה וגרורתיה - בחשוכא שרינן.

יש לנו להרים עינים אל ידיו של משה שאינם עושות מלחמה ולא שוברות מלחמה אלא מסייעות לישראל לשעבד לבותיהם לאביהן שבשמים ולבטוח רק בו ולהוחיל במעוף צוקתנו כי יהיה החשך סבת האורה ואלמלא נפלנו - לא נקום ואלמלא ישבנו בחשך לא יהא ה' אור לנו.

וכאשר זרקנו יוצרנו להיתסר וללקות על ידי אותו שלעולם הוא רצועת מרדות למולנו יהיה זה לנסיון ולהגדיל שכרו למען ענתך, ולמען נסתך - להיטיבך באחריתך.

נתמוך בידי משה המונפים השמימה, אחד מזה ואחד מזה ויהיו ידינו אמונה עד לבא השמש שכבוד ה' יופיע בעולמו וראו כל בשר כי פי ה' דבר!

אל תשמחי אויבתי לי - כי נפלתי קמתי!

ולפיכך עם שרידי שעבוד מצרים, שחמישתם יוצא ממ"ט שערי טומאה בעצם היום הזה והאמינו בו יתברך והלכו אחריו בארץ לא זרועה לאחר שנפגשו במרחק הליכת שלשה ימים מים מרים שלא יכלו לשתות מהן חשו את החשך והמרירות ותפשו אומנות אבותם וצעקו אל ה' הורה לרועם להמתיק מר במר כדרכו (עיי' רמב"ן) והתנה עמם שיקבלו עליהם עול מצוותיו וחקתיו, מיד זורחת עליהם אור הישועה בבואם אילימה למצוא שם את המוכן להם מאז ימי בריאתו של עולם - עינות מים לשבטיהם, ושבעים תמרים למנוחת זקניהם, וראו עין בעין כי הוא אמר - ויהי, הוא צוה - ויעמד.

ויש על הבוטח בה' להוחיל במעוף צוקתו כי יהיה החשך סבת האורה כמו שכתוב אל תשמחי אויבתי לי, כי נפלתי - קמתי, כי אשב בחשך - ה' אור לי. ואמרו רבותינו ז"ל אלמלא נפלתי - לא קמתי, אלמלא ישבתי בחשך - לא היה אור לי. (שערי תשובה, שער שני אות ה')

עשרים היום ששכנו באילים שמשו לבני ישראל לאות ולמופת כי אין לצעוק ואסור להתלונן על מרירות המים שנזדמנו להם במרה, לא רק מפני שדרכו

של הבורא לרפוא מר במר ויכול הוא להורות לרועם נס בתוך נס שאף כשאין העץ נמצא במקום ההוא ימציאנו אליו בנס וימתקו המים אלא שיש להם לבטוח ולהוחיל כי חשך זעיר זה של מרה יהא סיבת האורה להגיע לאילים ולמצוא שהוכנו להם משעת בריאתו של עולם י"ב עינות מים - מעין לכל שבט כולל שבט לוי כאשר שמימי שכך שלמו את שטר החוב של ועבדום וענו אותם - י"א השבטים - שעבדו בהם בפרך בחומר ובלבנים וכן לוי ששעבד עצמו בקל וחמר ובשאר י"ג מדות שנתנה התורה לדרש בהם ואפילו פרעה הניח לחכמיים וזקניהם של העם להיות להם למורי תורתם. (רמב"ן - ה' ד), ושבעים תמרים כנגד זקני ישראל אשר נאספו על ידי משה ואהרן (ד' כט) שאף שיראו לבא עמם אל פרעה ונשטמו כולם עד שהגיעו לפלטיין חביבים הם בעיניו של מקום והכין להם משעת בריאתו של עולם מקום שיוכלו לחסות בצלו ולשבח את הקל המכין להם מקום בארץ ציה.

ג.

אך המה לא הפנימו את הלמוד הגדול של עשרים יום אלו ואת מחשבות עליון עליהם להטיבם ותכף עם בואם למדבר סין שראו שרחקו ממצרים ועיר מושב לא מצאו אמרו כולנו מתים במדבר הגדול שבאנו בו, ותלונתם היתה מפני המדבר וכמאמרם כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב, הזכירו המדבר והקהל לאמר כי קהל גדול כזה ימות בלי ספק ברעב המדבר הגדול הזה. (רמב"ן סז ב')

כי לא האמינו באלקים - ולא בטחו בישועתו, הגם לחם יוכל תת אם יכין שאר לעמו. (תהלים עח כד)

הוא בטובו האכילם על שלחנו ארבעים שנה שהחלו מיום א' בשבת ט"ו אייר בשנה הראשונה לצאתם ממצרים עד בואם אל ערבות מואב וכשמת משה פסק מלידו, ונסתפקו מהמן שלקטו עד שהקריבו העומר בט"ז בניסן

העלון השבת נודב לזכות ולרפואת מרת חיה בת לאה שתחי' בתוך שאר חולי ישראל, אמן.

בקרוב...